

Anotace knihy

Stanislav Bendl – Jak předcházet nekázní aneb kázeňské prostředky

Kniha je určena především pedagogům, ale i širší veřejnosti, a obsahuje dvě hlavní části – pojednání o kázní a kázeňských prostředcích a návrh na komplexní řešení problematiky školní kázně a nekázně. Zaměřuje se hlavně na práci se žáky základních škol. Za své hlavní poslání si kniha klade poskytnout čtenáři návod, rady a tipy, jak kázně dosáhnout. Autor se zamýšlí nad příčinami a motivy neukázněnosti žáků a nad jejich optimálním řešením ze strany pedagoga. Popisu nechybí četné a zajímavé příklady z praxe.

Úvodní část je věnována definici kázně a příkladům kázeňských prohrašků. Autor se zamýšlí nad účelností kázně, protikladem přístupu internalitní kontroly a externalitní školy, přičemž sám se kloní k názoru, že nejlepší je vést žáky ke svobodě a s tím spojené zodpovědnosti.

Dále uvádí tři různé styly výchovy: 1) autoritativní, 2) sociálně integrační, 3) liberální. Největších úspěchů v oblasti kázně bývá dosaženo kombinací prvního a druhého přístupu. Žák by měl cítit ze strany učitele přísnost a zároveň laskavost, což jsou principy, které se nevylučují.

Co se týká problematiky drog, jiných návykových látek a šikany, zdůrazňuje autor důležitost přístupu škol, který by měl být zaměřen na prevenci spočívající ve vychovávání žáků k odolnosti vůči těmto vlivům, zahrnující také asertivní techniky a nácvik situací.

Další část je již věnována přímo prostředkům k udržení kázně, každému z uvedených prostředků je vždy věnována celá kapitola.

1) Učitel musí jít příkladem. Autor varuje před podceňováním učení nápodobou (napodobovací pud).

2) Působení slovem. Zde patří například příkaz, napomenutí, rada, poučení, prosba. Příkaz může být účinný pouze tehdy, je-li jasně, srozumitelně a rozhodně formulován. S rozkazy z legrace je nutno zacházet opatrně, hrozí snížení autority a nepochopení ze strany žáků.

3) Zaměstnání žáků. Hry, práce, vyučování. Při vyučování je důležitý styl výuky, používání aktivizačních metod, kooperace. Autor, nejen zde, přináší zajímavé hry pro posílení vazeb v kolektivu, vztahů i empatie, a zdůrazňuje důležitost neopomíjení pudu po zaměstnání, protože nuda je jedním z nejčastějších faktorů vedoucích k nekázní.

4) Dozor i mimo výuku (o přestávkách, v jídelně, při mimoškolních aktivitách atd.). Se zvyšujícím se věkem žáků se potřeba dozoru snižuje, ale na základních školách by neměl nikdy zcela chybět ani být podceňován.

5) Trest – v souvislosti s teorií učení (posilování, zpevnování)

Autor také rozlišuje přirozené tresty a alternativní tresty. Zvláštní pozornost věnuje tělesným trestům. Apeluje na zdravý úsudek pedagogů, aby zvážili situaci a vyvarovali se případů, kdy je trest vlastně odměnou pro žáka (stoupá v ceně v očích kolektivu), a také zdůrazňuje důležitost volby adekvátního a účinného způsobu potrestání.

6) Odměny, pochvaly, povzbuzení. Touží vlastně dítě po odměně? Dříve panoval názor, že s odměňováním se to nemá přehánět. Adler a humanističtí psychologové však zastávají názor „chválit, chválit, chválit“.

Ale pozor, aby se odměna nestala trestem, některým dětem např. veřejná pochvala není příjemná, mohou mít pocit vyčlenění z kolektivu a také může pochvala vzbuzovat závist ostatních.

7) Participace žáků na udržení kázně – žakovská samospráva. Kotel – inspirováno televizním pořadem a používáno v případě, kdy ve třídě panují konfliktní vztahy. Peer program – vrstevnický program – dobrovolní poradci, kteří prošli výcvikem.

8) Kázeňské prostředky založené na změně prostředí – výchovné rekreační tábory, survival trips, výjezdy nadoraz. Vyžaduje spolupráci a souhlas rodičů, bývá velmi účinné a pozitivně přijímáno dětmi i pedagogy.

9) Učitelské „triky“ pro zvýšení koncentrace: poklesnutí hlasem, procházení třídou, využívání proxemiky, oční kontakt, kladení otázek celé třídě, přesazování a mnoho dalších.

Poslední část knihy je věnována opatřením, která by měla podpořit kázeň, mezi něž autor řadí celospolečenské faktory, aneb všeobecně uznávané hodnoty, umožnění studia všem a přizpůsobení studia talentovaným i problematickým žákům. Na úrovni škol pak doporučuje stanovení jasného a funkčního školního řádu, záznamy přestupků, tréninky žáků i pedagogů a v neposlední řadě také kooperaci s rodiči. Školy mohou vypracovat vlastní výchovný plán a provést SWOT analýzu této složky. Zmiňuje také důležitost profese školního psychologa, zvážení stravování žáků a prostředí školy jakožto další působící faktory.

Knihy je dle mého názoru dobrým pomocníkem zejména začínajícím kantorům a osobně jsem ocenila praktické návody, cvičení a hry, stejně jako bohaté doplnění o příklady z praxe.

BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázní aneb kázeňské prostředky*. 1. vydání. Praha: ISV nakladatelství, 2004. 200 s. ISBN 80-86642-14-3.